

[Conferència inaugural]

Oportunitats actuals de col·laboració entre empreses familiars i entitats del tercer sector en una societat en transformació

Bon dia a tothom,

[AGRAIMENTS] Vull agrair al Sr. Josep Maria Canyelles i a la Cambra de Comerç de Barcelona la seva invitació i felicitar-los per la tasca al capdavant de **respon.cat**. Vaig conèixer el Sr. Canyelles el 2001, l'aquest mateix any s'estava produint el debat que acabaria desembocant en el que avui és la Taula del Tercer Sector Social. Jo, aleshores, era el president del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya i el Sr. Canyelles un directiu públic de l'àmbit associatiu i del voluntariat. Per això em fa il·lusió saber què, catorze anys menys joves, continuem vinculats a projectes que busquen el compromís social en diferents àmbits, el Sr. Canyelles en l'àmbit empresarial, i el meu en el Tercer Sector Social.

[QUÈ ÉS EL TERCER SECTOR?] Abans de començar a tractar el tema que avui ens convoca, permetin-me fer un breu apunt sobre què és el Tercer Sector Social, que vostès ben segur que coneixen, però que m'ajudarà a ampliar la mirada sobre la important tasca que fan dia a dia les 6.000 entitats que en formen part a Catalunya.

El darrer treball de **Henry Mintzberg** "*La societat enfront les grans corporacions*" explica, i defensa sense ambigüitats, que hi ha tres sectors rellevants a la societat i no pas dos. El sector públic, el sector privat i el tercer sector, o sector plural tal com ell l'anomena. Durant la guerra freda, el món estava dividit entre els països capitalistes, aquells que consideraven que el mercat havia de ser predominant en les relacions socioeconòmiques i l'estat s'havia de reduir –simplificant-ho molt– a la seguretat, a la llibertat individual entesa com absència d'interferència, a la política exterior i a garantir la propietat... i, d'altra banda, els països comunistes, on el sector públic intervenia totalment en l'economia, sense deixar espai a la iniciativa

privada, fos aquesta de naturalesa lucrativa o no, perseguint un ideal igualitarista que avortava qualsevol mena d'esperit emprenedor.

Les societats modernes actuals, com a mínim aquelles que per a nosaltres són les referents en progrés social i en benestar, atorguen una importància cabdal a les institucions sense afany de lucre, a les associacions, a les fundacions, a les cooperatives d'iniciativa social o a les iniciatives socials d'àmbit local. Totes elles formen part d'aquest sector plural què, al meu parer, encara és un gran desconegut per una part del sector privat i empresarial i que té una imatge massa vaga de la important tasca que desenvolupa al nostre país.

Així doncs, les societats avançades, les democràcies liberals i, en particular, Europa, els països europeus, hauríem de tendir a poder identificar tres potes molt clares: (1) un sector públic de governs cada cop més transparents i que ens han de proporcionar polítiques protectores, (2) un sector privat que ens ha de proveir dels bens i dels serveis que consumim i (3) un sector plural de comunitats sòlides a les que donem sortida a gran part de les nostres afiliacions o inquietuds socials. Aquest és el plantejament, a grans trets, de **Mintzberg**.

Un cop definit el pla teòric, però, no és fàcil identificar amb claredat què és el Tercer Sector Social i que no ho és. Per a nosaltres, les entitats que en formem part, articulem un espai en el qual les organitzacions socials treballem per l'interès general, en absència d'afany de lucre i amb clara vocació de servei públic. És l'espai no governamental i no lucratiu. A mig camí, doncs, entre el sector públic, governamental i no lucratiu, i el sector privat, no governamental i lucratiu. I el nostre àmbit, el de l'atenció a les persones des de la no lucrativitat, és un àmbit en clara expansió que viurà els propers anys, tal com preveia entre d'altres **Peter Drucker**, un creixement en molts camps; l'econòmic, l'institucional i, especialment, el sociolaboral.

[QUÈ REPRESENTA AVUI EL TERCER SECTOR?] Avui, el Tercer Sector Social, el conformen unes 6.000 entitats que actuen a Catalunya sobre col·lectius vulnerables com la infància, la joventut, la gent gran, els discapacitats, la salut mental o l'exclusió social. 300.000 voluntaris i voluntàries estan compromeses amb el Tercer Sector Social i, econòmicament, representem un 2'8% del PIB, amb 102.000 treballadors i treballadores. És, doncs, un sector econòmic que contribueix

a crear ocupació i que genera riquesa, formant part d'una família més extensa que anomenem *economia social*.

El nostre, no ha estat un àmbit aliè a la crisi. El Tercer Sector n'ha après molt dels darrers anys. Ha patit, i pateix, com ho ha fet el conjunt de la societat, però també ha entès com de ràpids i transformadors són els vents de canvi a que estem exposats. Contràriament al que es pugui dir en determinats cercles, el Tercer Sector Social no és un sector exclusivament dependent de l'administració pública i, molt menys, subsidiat per ell si atenem les darreres dades del Baròmetre anual i que elaborem des de la Taula del Tercer Sector. A nivell pressupostari, el 41,2% dels recursos econòmics que a Catalunya mobilitza el sector són d'origen privat. I gran part dels recursos d'origen públic que gestiona tenen com a destí programes, projectes o serveis que complementen de forma insubstituïble el conjunt de drets i de serveis que la ciutadania reclama a l'administració pública.

L'administració ha cobert moltes necessitats socials dels darrers anys gràcies a l'aliança amb el Tercer Sector Social en tots i cadascun dels àmbits de la població més vulnerables que abans els llistava. A tall d'exemple, els posaré només dos exemples ben diferents: (1) en primer lloc, la fundació Habitat3 creada per les entitats de la Taula del Tercer Sector per donar resposta a les necessitats urgents d'habitatge de lloguer social que arrosseguem, i fer-ho amb molta més eficàcia del que hagués estat possible des de la complexitat burocràtica que acompanya les administracions públiques (cal tenir en compte que el nostre parc d'habitatge de lloguer social o lloguer assequible és d'un 2% del total enfront de la mitjana europea que s'enfila fins el 16% per a donar resposta als més de 50.000 desnonaments que s'han produït a Catalunya els darrers anys) i, d'altra banda, per citar-los un cas molt actual, (2) l'acollida dels refugiats que aviat arribaran al nostre país i que sense el coneixement en país d'origen i la xarxa de moltes entitats socials, situacions d'acollida com aquesta podrien generar greus problemes de convivència o d'injustícia social en determinats municipis.

Al meu parer ha predominat una certa imatge esbiaixada del Sector Social, definint-lo com un espai fragmentat, poc eficient, mancat d'eficàcia. Però el Tercer Sector ha sobreviscut. Malgrat aquests darrers sis anys de reducció dels pressupostos públics, d'impagaments, de retards en el cobrament per part de les administracions públiques, d'augment de les demandes socials i també de donar sortida a moltes

situacions d'emergència... i tot això, en un context de retraïment econòmic. Hem perdut *l'obra social de les caixes*, un instrument que servia per a finançar programes socials des de mitjans del segle XIX. I malgrat totes les dificultats, el Tercer Sector Social existeix i resisteix totes les adversitats. Perquè? Per un element molt important: pel seu compromís cap a la societat i cap a les persones que s'ha sabut combinar amb una gran professionalitat del sector.

[QUINS CANVIS HA PATIT EL SECTOR MOTIVATS PER LA CRISI ECONÒMICA I COM ELS HA AFRONTAT?]

Deia que no hi ha crisi sense generació de noves oportunitats i, una d'aquestes, és la ferma convicció que cal pensar-nos diferent com a societat i, també, com a sector social en relació al sector privat. No és, només, el sistema econòmic el que va fer fallida el 2008, sinó també el sistema de creences sobre el que estava construït. Vam creure que l'administració pública i els pressupostos públics –que són finalment recursos limitats- havien de cobrir infinitament les nostres necessitats i demandes, de manera que quan això va deixar de ser una veritat inqüestionable, vam veure que calia actuar de forma diferent per continuar fent allò que sempre hem fet: atendre les demandes dels més vulnerables i defensar el nostre model de protecció social. Un model que dona ampla cobertura a moltes persones de la nostra societat. Avui a Catalunya, el 20'9% de la població viu sota el llindar de risc de pobresa, però sense cap instrument de protecció social –subsidis, prestacions o pensions- aquesta xifra s'enfilaria fins el 46%. I aquesta evidència, -la necessitat de cercar un equilibri sostenible entre les necessitats existents que tenim com a societat i els recursos limitats que som capaços de posar al servei d'aquestes necessitats- ens ha de dur a plantejar-nos amb naturalitat i confiança, la importància que pot arribar a tenir en defensar aquest objectiu l'altre gran sector de la nostra societat: el sector privat i, en particular, l'empresa familiar.

[LES EMPRESSES FAMILIARS A CATALUNYA I LA RSE]

A Catalunya, el 68% de les empreses són familiars, de les quals el 90% PIMES. Aquestes empreses familiars generen 2'2 milions de llocs de treball -1'8 milions d'assalariats i 400 mil autònoms- segons informe d'octubre de 2014 del Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme. I la importància no es mesura, només, en termes d'ocupació, prou important de per sí, sinó en la vital aportació fiscal que comporta el mercat de treball, sent l'ocupació una de les principals eines redistributives del nostre sistema ¿S'imaginen quants recursos futurs del sistema de protecció social o sanitari en

forma de prestacions, subsidis, treballadors socials o serveis assistencials, ens estalviarem si rebaixéssim les xifres d'atur i poguéssim garantir uns salaris equiparables als socis europeus?

Fa pocs dies, el Director de l'Institut d'Innovació Social d'ESADE, el Sr. **Ignasi Carreras**, presentava un oportú llibre titulat "*Col·laboracions entre ONG i empresa que transformen la societat*". Un excel·lent treball que plantejava aquesta idea que els descrivia. La necessitat de descobrir (o d'aprofundir segons el cas) la relació win-win entre ONL i empreses. Però el mateix Sr. Carreras ens advertia que aquesta relació, com a mínim aquella que gaudeix de més pàgines del seu treball per ser la forma de col·laboració més habitual, estava dedicada a grans organitzacions: el Barça, Ferrovial, ACNUR, Oxfam Intermón o DKV. Grans exemples d'organitzacions grans. Però el món del Tercer Sector Social, com l'empresarial, també té una enorme realitat formada per microrealitats. Una majoria feta a partir de la suma de petites entitats que són presents als nostres municipis, viles o barris. I aquí és on hi ha més feina a fer, però també més camp per recórrer. Un exemple que m'agrada destacar és la divisió oncològica de l'Hospital de Vic, inaugurada fa pocs mesos gràcies a la campanya solidària "*Osona contra el càncer*" que va ser capaç de recaptar el 70% del total de la inversió necessària per fer possible la unitat especialitzada en càncer.

[REPTES CONJUNTS (ECONOMIA VINCULADA AL PROGRÉS I AL BENESTAR SOCIAL)] No sóc partidari d'encunyar noms nous per explicar o definir velles pràctiques o pràctiques de sempre. El tercer sector social fa segles que existeix al nostre país i, per la seva banda, el sector privat –com a mínim una part d'ell–, fa molts temps que mostra inquietud social, compromís amb les persones i amb el territori. Per tant el que proposo és simple: vincular/unir estratègicament ambdues pràctiques. El principal repte que se'ns planteja en aquesta nova societat sorgida d'un terrible daltabaix econòmic i que n'ha fet de la *competència* un dogma difícil de qüestionar, és el que s'ha definit com a *enfocament col·laboratiu*, que no vol dir res més que treballar des d'una estratègia compartida i una gestió que incorpori la *col·laboració* com un element que permeti trobar solucions i prendre decisions encertades en la nostra actuació.

[PROPOSTA ALIANÇA ESTRATÈGICA / COL-LABORACIONS] Per resumir-ho: la relació entre empreses i ONL se'ns presenta com una oportunitat i, també, com

una necessitat. Durant la sessió d'avui vostès tractaran exemples pràctics que seran molt més gràfics del que jo ho pugui ser ara. Però els proposo que aquesta relació col·laborativa entre ONL i empreses familiars estigui basada en els tres pilars que justifiquen la convocatòria de la jornada d'avui i sobre els quals s'hi dibuixen diverses vies de treball conjunt:

(1) en primer lloc en **aliances estratègiques** que caldria generar al territori. Aquí està la base del reconeixement mutu i d'una col·laboració molt més estreta i molt més concreta entre l'empresa familiar i el tercer sector social, superant barreres construïdes des del desconeixement o la desconfiança. Durant els anys 90 a Itàlia, com s'ha fet els darrers anys aquí, també es va liquidar el model de caixes d'estalvi, però en canvi van salvar la seva obra social, la qual va continuar activa per mitjà de fundacions molt arrelades a cadascun dels territoris on havien nascut les caixes. Unes fundacions que avui es nodreixen de la mobilització de recursos del propi territori per sostenir les necessitats socials. A Catalunya, encara som a temps d'impulsar un model semblant que ens permeti revertir socialment una part dels excedents que genera la nostra economia. Com els deia fa un moment, el juliol de l'any passat, l'Hospital de Vic va inaugurar la seva pròpia planta d'Oncologia, amb una inversió de 700.000 €, l'exemple de com un projecte, amb objectius clars i percebuts com a necessaris per gran part de la població, pot mobilitzar recursos per a fer-lo realitat. Un altre exemple té a veure amb la inserció laboral de persones vulnerables o amb dificultats d'inserció laboral, una pràctica cada cop menys estranya entre el nostre teixit empresarial. Per exemple, una part del sector hotelier de Ciutat Vella té un acord amb el Casal d'Infants per contractar joves immigrants formats com a cambrers, fet que permet la complicitat entre el sector econòmic, l'administració pública i el tercer sector i humanitza molt més l'activitat estrictament mercantil en una zona amb greus mancances d'ordre social com pot ser el Raval barceloní.

(2) En segon lloc la **innovació social** en la nostra activitat. La societat ha canviat enormement, la tecnologia ens obre un món sense fi, i les necessitats socials, cada cop més plurals i específiques, requereixen de noves idees que ens facin optimitzar els sempre limitats recursos que som capaços de generar. Innovar vol dir imaginar noves formes de col·laboració però, també, dissenyar noves pràctiques que tinguin com a objecte la millora del benestar individual i col·lectiu (o comunitari). Innovar socialment vol dir ser capaços d'oferir nous productes socials, nous serveis més

eficients però que ampliïn la nostra cobertura social i, perquè no, obrir nous mercats amb noves oportunitats de negoci.

(3) finalment, el **voluntariat d'empresa**: No fa ni deu anys que aquest era un concepte desconegut. Avui, encara que no té un llarg recorregut i és poc coneguda socialment, és una figura valorada i ja forma part de la realitat d'algunes empreses. En sentit estricte, el voluntariat d'empresa necessita d'un *partner social*, si em permeten l'expressió, perquè es pugui considerar com a tal. Diferent del concepte de voluntariat d'empresa, en canvi, seria una acció que es desenvolupa com una part del programa d'empresa i sense adscripció a cap entitat social. Per això és clau, un cop més, la col·laboració. Una acció organitzada i amb finalitats cíviqes, sense cap mena de dubte que serà positiva des d'un punt de vista social, però no necessàriament serà considerada voluntariat. En canvi, si aquest voluntariat forma part d'aquesta col·laboració en la que l'ONL i l'empresa cerquen l'encaix i el sentit del seu partenariat, el voluntariat pren força i valor.

¿Són compatibles els valors i el compromís social de les organitzacions del tercer sector en l'àmbit de l'empresa familiar? Jo diria que no només són compatibles, sinó que en el context actual són desitjables i són una oportunitat en aquest futur incert, canviant i divers, al que s'enfronten les organitzacions i les empreses. Sessions com les d'avui, reforcen aquesta idea i contribueixen, sense cap mena de dubte, a disminuir l'encara excessiva distància que hi ha entre les ONL i el teixit empresarial del nostre país.

Hi ha moltes virtuts que podem trobar en el fet de col·laborar i treballar conjuntament entre les ONL's i les empreses, i després en veurem exemples. Des de l'aportació de valor en l'activitat que fem (sigui a nivell d'usuaris en el cas de les entitats del tercer sector social, sigui a nivell de clients en el cas de les empreses), passant per la responsabilitat social, l'intercanvi de coneixement o, la més tradicional, però no menys important, captació de recursos (econòmics, humans, intangibles...).

Crec que, el Tercer Sector, és plenament conscient d'aquest potencial i si alguna novetat es pot afirmar en relació al tema que avui tractem, que no és nou i que ha estat abastament estudiat, és el context de canvi que la nostra societat i els seus ciutadans i ciutadanes han patit al llarg dels darrers sis anys. Per a moltes persones

l'escala de prioritats ha canviat i hem estat més conscients que mai, o hauríem d'haver-ho estat, de l'enorme importància que té la mirada social de la nostra activitat en l'esfera econòmica, en l'esfera institucional/política o en l'esfera personal i privada. La mirada social és la que, finalment, ens cohesiona i ens fa avançar i progressar com a país. Per això els convido a descobrir i a ser protagonistes d'aquestes noves oportunitats que sorgeixen entre l'empresa familiar i el tercer sector social.

Moltes gràcies de nou per la seva invitació, i bona feina durant la jornada d'avui.

Oriol Illa i Garcia

President de la Taula d'entitats del Tercer Sector Social de Catalunya

Octubre 2015